

Божеску М. Г.,

Буковинська державна фінансова академія, м. Чернівці

ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ІНГРЕСІЇ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

У статті розглядаються лексичні засоби вираження інгресії у сучасній англійській мові. Дослідження словникових дефініцій дозволило виявити, описати та проаналізувати семантичні групи лексичних одиниць інгресії – інгресивних дієслів, інгресивних фразових дієслів та інгресивних ідіоматичних виразів.

Ключові слова: *фазове значення, інгресія, зачинність.*

The present article focuses on the lexical means of expressing ingression in Modern English. The word definition study allowed us to single out, describe and analyze the semantic groups of lexical units of ingression – ingressive verbs, ingressive phrasal verbs and ingressive idioms.

Key words: *phase meaning, ingression, beginning.*

Фазове значення та зарахування тих чи інших семантичних груп дієслів до зачинної фази залишається дискусійним питанням. Про це свідчать роботи таких видатних лінгвістів, як Ю. С. Маслов (1978), Д. Р. Дауті (1977), З. Вендлер (1967), О. В. Бондарко (2002), В. С. Храковский (1987), В. П. Недялков (2003). Актуальність роботи зумовлена відсутністю сучасного дослідження семантики зачинної фазової лексики в англійській мові.

Фазова детермінація є одним з компонентів якісної аспектуальності. “Ця детермінація є виділенням однієї з фаз спливання дії або стану – зачинної, медіальної або кінцевої. Виділення зачинної фази дії або стану утворює самостійне аспектуальне значення – інгресивне, яке широко представлено у різних мовах” [2, с. 18].

Ми використовуємо термін “інгресія” для позначення підгрупи фазових неграниць зачинних дієслів і конструкцій, які характеризуються нееволютивним зачинним значенням (пор.: В. П. Недялков [3, с. 130]).

Зачинна фазова лексика це складне сплетіння дериватів різних частин мови, розгалужена система лексем та фразеологічних словосполучень, що мають не лише спільну концептуальну базу, але й пов’язаних у більшості випадків дериваційними відношеннями. Метою нашого дослідження є визначення та аналіз лексичних засобів вираження інгресії зареєстрованих у лексикографічних джерелах. Для досягнення поставленої мети ми проаналізуємо інгресивні дієслова, фразові інгресивні дієслова та ідіоматичні інгресивні вирази. Лексичні одиниці інгресії (66 інгресивних дієслова), 100 фразових інгресивних дієслів та 84 ідіоматичні інгресивні вирази були виявлені методом суцільної вибірки за п’ятьма словниками (Oxford Advanced

Learner's Dictionary of Current English (OALDCE), Oxford Dictionary of Phrasal Verbs (ODPV), Oxford Dictionary of English Idioms (ODEI), Collins Cobuild English Language Dictionary (CCELD) та New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language (NWDTEL)) та верифіковані у художніх творах сучасних американських і британських письменників обсягом 30.000 сторінок шляхом комп'ютерної вибірки.

Суцільна вибірка за трьома словниками (OALDCE, NWDTEL та CCELD) виявила **66 інгресивних дієслів**. Інгресивні дієслова складають центр функціонально-семантичного поля зачинності у сучасній англійській мові. Незважаючи на різноманітність семантики інгресивних дієслів, видається можливим розподілити їх на такі семантичні групи:

1) (Абстрактний) початок: *to begin, to commence, to inchoate, to initiate, to introduce, to start:*

– *The committee went on to say that unless some taxpayer chose to initiate proceedings for the prosecution of those concerned, the committee itself would be called upon to do so (S. Fitzgerald "This Side of Paradise");*

2) Початок існування або перша поява: *to appear, to arise, to emerge, to materialize:*

– *Weekes was overwhelmed by the broiling waves, but emerging above the surface, looked round for his companions (I. Washinton "Astoria");*

3) Започаткування уподобань, цілих епох або поштовх до створення певних закладів тощо: *to establish, to form, to found, to inaugurate, to institute, to launch, to open:*

– *The engineers of Japan deepened the intricate system of canals, built factories and foundries, netted the empire with telegraphs and telephones, and inaugurated the era of railroad-building (J. London "Strength of the Strong").*

4) Початок роботи або приведення в дію певних механізмів, приладів, машин тощо: *to activate, to actuate, to jum-start, to kick-start, to set;*

– *The light with which they shone was produced by an atomic "motor" within their base, similar to that which activated the merely illuminating globes (Abraham Merritt "The Moon Pool").*

5) Початок певних ворожих дій, насильства, стихійного лиха: *to engage, to erupt, to flare, to wage;*

– *His eyes narrowed. Sudden hatred flared in them to wither the expression of glad friendliness that had lighted them but an instant before (E. R. Burroughs "The Son of Tarzan").*

6) Повторний початок + уточнюючі семи: *to reassert, to recommence, to relaunch, to renew, to reopen, to restart, to resume, to revive;*

– *And he would recommence paddling with tired arms to seek another opening, to find another deception (J. Conrad "An Outcast of the Islands").*

7) Початок розгляду або розв'язання певного (складного) питання чи проблеми: *to approach, to broach;*

– *He hasn't broached the question sooner because their return was uncertain--seemed in fact for the present impossible (H. James "The Ambassadors")*.

Зауважимо, що значення всіх інгресивних дієслів пояснюються за допомогою тільки двох дієслів – *to begin* і *to start* як ядерних компонентів. Компонентний аналіз дефініцій лексем *begin* та *start* за тлумачними словниками (AHDEL), (CCELD), (COD), (NWDTEL), (OALDCE) доводить, що саме навколо цих лексем групуються всі інші члени цієї групи.

На нашу думку, є декілька причин виділення лексеми *begin*:

1. Значення початку процесу (дії або стану) єдине у семантичній структурі лексеми *begin*. Ми проаналізували семантичну структуру дієслова *begin* за тлумачними словниками і з'ясували, що кількість значень лексеми *begin* коливається від двох до п'яти, але значення *to start doing, acting, going* завжди займає перше місце як у перехідних, так і неперехідних дієсловах;

2. Лексема *begin* стилістично й емоційно нейтральна;

3. Лексема *begin* продуктивна.

To start особливо часто вживається для позначення першої стадії певного процесу, першого кроку (*the work started slowly*). Значення лексеми *start* не є стилістично або емоційно забарвленим. До того ж дієслово *to start* утворює фразові сполучення із зачинним значенням:

– *With what fair prospects did I start in life! (W. Collins "Little Novels")*;

– *I take a lastlook at the page as I give it into her hand, and start off aloud at a racing pace while I have got it fresh (C. Dickens "David Copperfiled")*;

– *Now I felt I might start out upon my search with some assurance of finding my way back again to the prospector (E.R. Burroughs "Pellucidar")*.

Дієслова *begin* та *start* прості за своєю морфологічною структурою, мають германське походження – *begin* (< с-а *biginnen*, < д-а *beginnan*); *start* (< с-а *sterten*, рухатися або стрибати раптово, < д-а *styrtan*) [8]. Завдяки подібності своєї семантичної структури, їх часто можна замінити одне одним.

Зазначимо, що навіть такі типово процесуальні дієслова, як *to continue* та *to develop* також мають інгресивні значення:

to continue:

1) *to start or start sth again after stopping for a time*;

2) *to start speaking again after stopping*;

to develop:

1) *to begin to have sth such as a disease/ problem; to start to affect sb/sth*

2) *to start to happen and then become more serious and important*;

3) *to start to have a skill, ability, quality, etc. that becomes better and stronger; to become better and stronger* [9].

Це, по-перше, ще раз доводить нерозривний зв'язок між зачинною та медіальною фазами та, по-друге, вказує на органічну присутність зачинного значення у лексемах різної семантики.

Варто також звернути увагу на дієслова *to get*, *to go*, *to grow* та *to turn*, які, крім копулятивного значення, також мають інгресивне значення:

to get – *to start doing sth*;

to go – *to start an activity*;

to grow – 1) *to begin to have a particular quality over a period of time*;

2) *to gradually begin to do sth* [9].

Аналіз словникових дефініцій за словниками Oxford Dictionary of Phrasal Verbs, New Webster’s Dictionary and Thesaurus та Collins Cobuild English Language Dictionary виявив **100 інгресивних фразових дієслів**. Інгресивні фразові дієслова в деяких випадках походять від відповідних інгресивних дієслів (*to enter into*, *to set off*, *to set to*, *to embark on/upon*), але переважно похідне дієслово не є інгресивним (*to blow up*, *to come on*, *to creep up on smb.*, *to knuckle down to smth.*, *to sit up* тощо). Інгресивні фразові дієслова порівняно з власне інгресивними дієсловами, з одного боку, урізноманітнюють способи та сфери зачинності, а з іншого – деталізують значення початку, наприклад:

to strike up – (*of a band, orchestra, etc.*) *to begin to play a piece of music*;

to settle down – *to start to have a quieter way of life, living in one place*;

to jump in – *to start to do sth very quickly without spending a long time thinking first* [6].

Водночас, є низка фразеологізмів, семантика яких відносно нейтральна: *to lead off*, *to start in*, *to tee off (informal)*, *to kick off (informal)*.

Незважаючи на багатство та розмаїття сфер діяльності людини та сил природи, які передають ці фразеологізми, можна виокремити такі основні семантичні групи інгресивних фразових дієслів:

1) Енергійний початок вияву почуттів: *to break into*, *to burst into*, *to crack up*, *to crease up*:

– *I should have broken down altogether and burst into a violent fit of crying, if my tears had not been all burnt up in the heat of my anger* (W. Collins “The Woman in White”).

2) Початок розмови або обговорення нової теми: *to come on to*, *to drag in/into*, *to enter into*, *to fire away*, *to get on to sth*, *to pipe up (with sb)*:

– *Bernard had been surprised at what he would have called Miss Vivian’s approachableness – at the frequency with which he encountered opportunities for sitting near her and entering into conversation* (H. James “Confidence”).

3) Повторний початок: *to go back to*, *to grow back*, *to start over*:

– *“I kind of feel life is going to be different, now that we’re getting a good rest and can go back and start over again.”* (S. Lewis “Babbitt”).

4) Енергійний початок певної діяльності: *to blow up*, *to fling oneself into*, *to pitch into sth*, *to tear into sth*, *to throw oneself into*, *to launch into*:

– *Stephen ... said he did not sing it but launched out into praises of Shakespeare’s songs* (S. Maugham “The Moon and Sixpence”);

5) Початок подорожі або руху: *to go into, to move off, to pull away, to set forth, to set off, to start off:*

– Strickland set off at once, and that was the last Captain Nichols saw of him (S. Maugham “The Moon and Sixpence”).

6) Початок кар’єри або професійного росту: *to branch out, to get into sth, to set (oneself) up; to start out, to take sth up, to turn around:*

– But having friends down south, and hearing of an opening, he got into business at Southampton (W. Collins “The Woman in White”).

Результати суцільної вибірки за словниками Oxford Dictionary of English Idioms, Collins Cobuild English Language Dictionary та New Webster’s Dictionary and Thesaurus виявили 84 **інгресивні ідіоматичні одиниці**. Звертає на себе увагу абстрактний характер деяких виразів та відсутність будь-яких указівок на семантичний контекст: *first up, for a start, from the very first, for opening, from the word go* тощо. Семантично переважають ідіоми, що стосуються діяльності людини, її стану, роботи. Поширеними є ідіоми, які передають спосіб початку (обережність, повільність, інтенсивність тощо):

to dip a toe in/into sth – (informal) to start doing sth very carefully to see if it will be successful or not;

to buck down to sth – (informal) to start to do sth seriously;

by/in fits and starts – frequently starting and stopping again;

to get stuck in/into sth – (BrE, informal) to start doing sth in an enthusiastic way [7].

При всьому розмаїтті сфер застосування інгресивних ідіоматичних одиниць можна виокремити такі семантичні групи:

1) Початок розгляду чи вирішення певних питань, справ: *to get down to brass tacks, to get down to business:*

– Barney lost no time in getting down to business. He asked no questions (Edgar Rice Burroughs “The Mad King”).

2) Початок нового стилю життя: *to go to the bad, to clean up one’s act, to draw/pull one’s horns in, to kick over the traces, to go off the rails:*

– He’s only in love with books and things, but I’ve got a real live woman in my arms that’s loving me all the time she’s kicking over the traces (J. London “Burning Daylight”);

3) Початок роботи: *to get into gear, to go into overdrive, to put one’s shoulder to the wheel, to go/set about one’s work:*

– If you live here you must put your shoulder to the wheel, at least till I get the business started!” (T. Hardy “Jude The Obscure”)

Отже, суцільна вибірка за 5-ма тлумачними словниками виявила 66 інгресивних дієслів, 100 інгресивних фразових дієслів та 84 ідіоматичні інгресивні вирази. Аналіз словникових дефініцій виявив широку семантичну гаму застосування лексичних одиниць вираження інгресії. Пе-

реважають, однак, лексичні одиниці, пов'язані зі сферою діяльності людини, її почуттів, кар'єри, роботи тощо. Також привертає увагу тенденція до деталізації у напрямку від інгресивних дієслів до ідіоматичних виразів: відносно абстрактний характер інгресивних дієслів ® конкретизація інгресивних фразових дієслів і ® високий ступінь деталізації сфери та способу вираження початку за допомогою інгресивних ідіоматичних одиниць. Перспективним напрямом наукових пошуків у майбутньому може стати аналіз сполучуваності та функціонування одиниць інгресивної лексики у тексті.

Література:

1. Бондарко А. В. Теория значения в системе функциональной грамматики. – Москва: Наука, 2002. – 768 с.
2. Маслов Ю. С. К основаниям сопоставительной аспектологии // Вопросы сопоставительной аспектологии. – Л.: Изд-во Ленинград. ун-та, 1978. – С. 4-44.
3. Недялков В. П. Начинательность и средства ее выражения в языках разных типов // Теория функциональной грамматики: Введение, аспектуальность, временная локализованность, таксис. – М.: Едиториал УРСС, 2003. – С. 180 – 195.
4. Храковский В. С. Кратность. Фазовость // Теория функциональной грамматики. – Л.: Наука, ЛО, 1987. – С. 127-180.
5. Collins Cobuild English Language Dictionary. – Collins London and Glasgow, 1992. – 1703 p.
6. Cowie A.P. & Mackin R. Oxford Dictionary of Phrasal Verbs. – Oxford: Oxford University Press, 1993. – 518 p.
7. Cowie A.P., Mackin R. & McCaig I.R. Oxford Dictionary of English Idioms. – Oxford: Oxford University Press, 1993. – 685 p.
8. New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language. – Lexicon Publications, Inc. Danbury, Ct, 1993. – 1248 p.
9. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English. – Oxford: Oxford University Press, 2000. – 1539 p.